

Startup ekosisteminin maliyyə təminatı

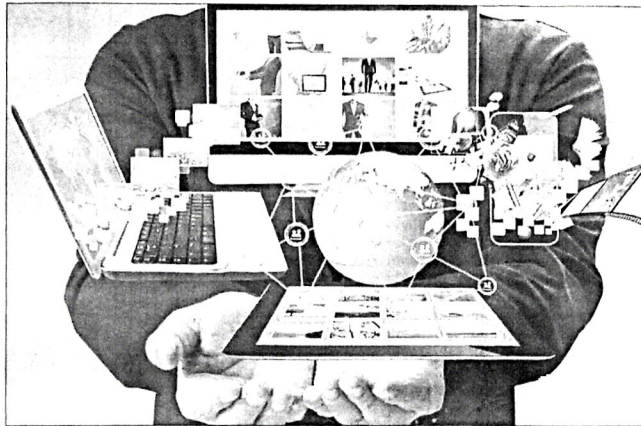
Layihə

Rəqəmsal iqtisadiyyatın global miqyasda əsas inkişaf trayektoriyasına çevrildiyi bir dövrdə innovasiya və startup ekosisteminin maliyyə təminatı məsələsi artıq taktiki deyil, strateji xarakter daşıyır. Ötən ay Prezident İlham Əliyevin sədrliyi ilə keçirilən və "Azərbaycanın yeni rəqəmsal arxitekturası" adlı vahid fəaliyyət planına həsr olunmuş müşavirədə rəqəmsal inkişaf və nəqliyyat naziri Rəşad Nəbiyevin səsləndirdiyi fikirlər bu kontekstdə xüsusi diqqət cəhdi. Nazir açıq şəkildə bəyan etdi ki, hazırda ölkədə startaplardan maliyyələşməsinin sistemli şəkildə təmin edən mexanizmlər mövcud deyil. Bu etiraf faktiki olaraq innovasiya əsaslı iqtisadi modelə keçidin qarşısını duran əsas institusional boşluqlardan birini ortaya qoyur.

Mövcud realitiyadan ibarət deyil, Azərbaycan startap ekosistemi formalaşma mərhələsindədir, lakin kapital bazarı bu inkişaf dinamikasına adekvat cavab verə bilmir. Hazırda cəmi 12 milyon manat həcmində sərmayə yəqin üç fond fəaliyyət göstərir və bu vəsait əsasən mələk investorlar tərəfindən təmin edilir.

Startap maliyyələşməsinin əsas altları vənçur kapitalı, mələk investor şəbəkələri, kraudfanding platformaları və dövlət tərəfindən yaradılan kofinans mexanizmləridir. Vənçur kapitalı yüksək riskli, lakin yüksək gəlir potensialı innovativ layihələrə investisiya yəqin xitəsaslaşmış fondlar vasitəsilə həyata keçirilir. Bu fondlar adətən erkən mərhələdə olan, sürətli böyümə potensialı daşıyan texnologiya yönümlü şirkətlərə sərmayə yatırır və onların səhmlərinin müəyyən hissəsini əldə edir. Kraudfanding isə daha geniş investor kütləsinin onlayn platformalar vasitəsilə layihələrə kiçik məbləğlər yatırır etməsinə imkan verir. Bu model xüsusi ilə ilkin kapitala çıxış imkanı məhdu olan startaplardan üçün alternativ maliyyə mənbəyi rolunu oynayır.

Azərbaycanda bu mexanizmlərin hüquqi bazasının tam formalaşmaması investisiya mühtini zəiflədir. İnvestorlar üçün hüquqi risklərin yüksək olması, çıxış strategiyalarının qeyri-müəyyənliyi və korporativ idarəetmə standartlarının tam tətbiq olunmaması kapital axınının məhduqlaşdırır. Nazir tərəfindən qeyd edilən qanun layihəsinin qəbul olunması isə bu boşluğu doldura bilər. Ögər yeni normativ-hüquqi baza vənçur fondlarının yaradılması, lisenziyalaşdırılması, fəaliyyət prinsipləri və investorların hüquqlarının qorunması məsələlərini aydın şəkildə tənzimləyərse, bu, bazara etimadı əhəmiyyətli dərəcədə artırır bilər. Azərbaycan iqtisadiyyatının şaxələndirilməsi kontekstində startaplardan rol xüsusi əhəmiyyətli. Neft-qaz sektorundan asılılığın azaldılması və qeyri-neft sektorunun inkişafı üçün yüksək əlavə dəyər yaradan, ixrac yönümlü və texnologiya əsaslı biznes modellərinə ehtiyac var. Startaplardan məhz

bu boşluğu doldura biləcək çevik və innovativ subyektlərdir. Onlar yeni texnologiyaların tətbiqi, rəqəmsal xidmətlərin genişləndirilməsi və məhsuldarlığın artırılması baxımından iqtisadiyyatın struktur transformasiyasına tökən verə bilər. Lakin erkən mərhələdə kapitala çıxış imkanlarının məhduqluğu bu potensialın reallaşmasını əngəlləyir.

Maliyyə mexanizmlərinin formalaşdırılması yalnız kapital axınının artırılması demək deyil. Bu, həm də riskin bölüşdürülməsi, innovasiya mədəniyyətinin təşviqi və sahibkarlıq ekosisteminin formalaşdırılması anlamına gəlir. Ögər vənçur kapital bazarı inkişaf edərsə, investorlar riskli, lakin perspektivli ideyalara daha rahat sərmayə yatıracaq, uğursuzluq isə bazar mexanizmi çərçivəsində təbii seleksiya prosesi kimi qəbul oluna bilər. Bu isə uzunmüddətli perspektivdə daha güclü və dayanıqlı şirkətlərin formalaşmasına şərait yaradacaq.

Digər mühüm məsələ xarici kapitalın cəlb edilməsidir. Global vənçur fondları adətən hüquqi mühtin sabitliyinə, investor hüquqlarının qorunmasına və çıxış imkanlarının məsələsinə, IPO və ya strateji satış mövcudluğuna xüsusi diqqət yetirirlər.

Ögər Azərbaycan bu istiqamətdə şəffaf və proqnozlaşdırılabilir bir model formalaşdırarsa, regionda yerləşən beynəlxalq fondların diqqətini cəlb edə bilər. Bu isə yalnız maliyyə resursu deyil, həm də beynəlxalq ekspertiza, mentorluq və global bazarlara inteqrasiya imkanları deməkdir. Vergi və fiskal stimullar da startap ekosisteminin inkişafında mühüm rol oynayır. Bir çox ölkələrdə vənçur investisiyalarına vergi güzəştli tətbiq olunur, investorlara kapital gəlirləri üzrə müəyyən müddət üçün azadola verilir və ya dövlət tərəfindən risklərin bir hissəsi zəmanət mexanizmi ilə bölüşdürülür. Azərbaycan da bu istiqamətdə stimullaşdırıcı alətlərin tətbiqi investorların risk iştahalarını artırır və bazara yeni iştirakçıların daxil olmasını sürətləndirir.

Bununla yanaşı, maliyyə mexanizmlərinin genişlənməsi ilə paralel olaraq hesabata

“

Azərbaycanda startaplardan maliyyələşməsi ilə bağlı hazırlanan yeni qanun layihəsi faktiki olaraq ölkənin innovasiya ekosisteminə struktur xarakterli institusional boşluğu aradan qaldırmaya yönəlib

lılıq və korporativ idarəetmə standartlarının gücləndirilməsi vacibdir. Startaplardan maliyyə şəffaflığı, audit mexanizmləri və investorlarla informasiya mübadiləsi sistemli şəkildə qurulmalıdır. Əks halda, bazarda etimad problemləri yaranar və spekulativ investisiya davranışına artaraq ekosistemin dayanıqlılığını zəiflədə bilər.

"Azərbaycanın yeni rəqəmsal arxitekturası" çərçivəsində startap maliyyələşməsi məsələsinin prioritet kimi müəyyənəndirilməsi onu göstərir ki, rəqəmsal transformasiya yalnız texniki infrastrukturun qurulması ilə məhduqlaşdır. Bu proses maliyyə arxitekturasının da yenilənməsinə tələb edir. Innovasiya əsaslı iqtisadi modelə keçid üçün ideya, insan kapitalı və texnologiya ilə yanaşı, adekvat maliyyə mexanizmləri də zəruridir. Hazırkı 12 milyon manatlıq fond həcmi bazanın potensialını əks etdirmir və uzunmüddətli perspektivdə kifayət etmir. Ögər yeni qanunvericilik çərçivəsi qəbul edilər, vənçur və kraudfanding mexanizmləri institusional əsasda formalaşdırılır və investor dostu müht yaradırsa, Azərbaycan startap ekosistemi

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

İnformasiya və Kommunikasiya Texnologiyalarının inkişaf etdirilməsi

stemi keyfiyyətlə yeni mərhələyə keçə bilər. Bu isə yalnız ayrı-ayrı şirkətlərin uğuru deyil, bütövlükdə milli iqtisadiyyatın rəqəmsal və innovativ transformasiyası demək olacaq.

■ Mövzu ilə bağlı Azərbaycan İnformasiya və Kommunikasiya Texnologiyaları Sənayesi Assosiasiyası (AIKTA) İdarə Həyatının sədri Elvin Abbasov bildirib ki, Azərbaycan startaplardan maliyyələşməsi ilə bağlı hazırlanan yeni qanun layihəsi faktiki olaraq ölkənin innovasiya ekosisteminə struktur xarakterli institusional boşluğu aradan qaldırmaya yönəlib:

"Azərbaycanda startaplardan maliyyələşməsi ilə bağlı hazırlanan yeni qanun layihəsi ilk növbədə yerli ekosistemdəki ən böyük boşluğu, yəni vənçur kapitalı və "mələk investor" fəaliyyətinin hüquqi bazasının olmamasını dolduracaq. Azərbaycan realiliyində bir çox startap ideya mərhələsindən sonra maliyyə tapa bilmədiyi üçün fəaliyyətini dayandırır və ya ölkəni tərk edir, çünki mövcud qanunvericilik riskli investisiyaları şüurlaşdırmaq üçün çevik mexanizmlər təklif etmir. Yeni sənəd dünyada qəbul edilmiş "Convertible Note" (çevrilə bilən borc) kimi alətləri rəsmiləşdirərək, investorun qoyduğu vəsaitin gələcəkdə asanlıqla şirkətə payına çevrilməsinə hüquqi zəmin yaradacaq. Bu, həm də dövlət qrantlarından asılılıq azaldaraq, özəl sektorun texnologiyalara inamını artıracaq bir addımdır.

Real bazar üçün bu sənəd "ölüm dərəsi" adlanan ilkin maliyyə çatışmazlığı mərhələsinin aradan qaldıraraq layihələrin sayını və keyfiyyətini köklü şəkildə dəyişə bilər. Azərbaycanlı investorlar üçün daşınmaz əmlak və ya ənənəvi biznes əvəzinə startaplara vəsait qoymaqı cəlbədicidir olan vergi güzəştli rəqəmsal bazarda "isti pul" dövrüyünə sürətləndirəcək. Eyni zamanda, xarici vənçur fondları üçün Azərbaycanın hüquqi mühtini proqnozlaşdırılabilir olduqda, yerli startaplardan beynəlxalq bazarlara çıxışı üçün qapılar açılacaq. Bu, yerli bazarda sadəcə xidmət sektorunun deyil, ixrac potensialı yüksək olan intellektual texnoloji məhsulların kütləvləşməsinə gətirib çıxaracaq".

Nöticə etibarilə, yeni qanun layihəsi yalnız maliyyələşmə mexanizminin tənzimləyən sənəd deyil, həm də innovasiya iqtisadiyyatına keçidin institusional bazasını formalaşdırıcı alət kimi qiymətləndirilməlidir. Ögər tətbiq mexanizmləri effektiv qurularsa, bu təşəbbüs startaplardan sayında və keyfiyyətində artıma, texnoloji ixracın genişlənməsinə və uzunmüddətli perspektivdə qeyri-neft sektorunun rəqəbat qabiliyyətinin yüksəlməsinə real təsir göstərə bilər.

✍ Sevinc

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi əsasında hazırlanıb.